

Muistio

2.12.2021

Parlamentaarisen vaalityöryhmän kokous 13

Aika	17.11.2021 klo 10-12
Paikka	Hybridikokous / Eteläesplanadi 10, nh. Oikeus
Jäsenet	Puoluesihteeri Antton Rönholm, SDP, pj Puoluesihteeri Arto Luukkanen, Perussuomalaiset Puoluesihteeri Kristiina Kokko, Kokoomus Puoluesihteeri Riikka Pirkkalainen, Keskusta Puoluesihteeri Veli Liikanen, Vihreät Puoluesihteeri Mikko Koikkalainen, Vasemmistoliitto Puoluesihteeri Fredrik Guseff, RKP Puoluesihteeri Asmo Maanselkä, Kristillisdemokraatit Puoluesihteeri Juhani Klemetti, Liike Nyt
Pysyvät asiantuntijat	Ministeri Lauri Tarasti Professori Kimmo Grönlund, Vaalitutkimuskonsortio Professori Elina Kestilä-Kekkonen, Vaalitutkimuskonsortio Ylitarkastaja Jonna Carlson, VTV Johtava lainsäädäntöasiantuntija Kaj von Hertzen, VTV Neuvotteleva virkamies Heini Huotarinen, oikeusministeriö Vaalijohtaja Arto Jääskeläinen, oikeusministeriö Yksikönpäällikkö Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö
Sihteerit	Erityisasiantuntija Laura Nurminen, oikeusministeriö Neuvotteleva virkamies Heini Huotarinen, oikeusministeriö

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Esityslista

1. Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 10.05 ja totesi läsnäolijat Teamsissa ja paikan päällä. Paikalla Lauri Tarasti, Veli Liikanen, Fredrik Guseff, Asmo Maanselkä, Riikka Pirkkalainen, Kristiina Kokko. Poissa Mikko Koikkalainen.

2. Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin ilman muutoksia.

3. Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen (liite 1)

Hyväksyttiin edellisen kokouksen muistio ja todettiin muutokset sitä edellisen kokouksen muistioon.

4. Eduskuntavaalien ehdokasasettelun säännöt

Jatkettiin keskustelua eduskuntavaalien ehdokasasettelusta työryhmän edellisessä kokouksessa esitetyn alustuksen ja siitä käydyn keskustelun pohjalta. Kokouksen esityslistaan oltiin muotoiltu luonnos työryhmän linjaukseksi asiassa edellisessä kokouksessa käydyn keskustelun perusteella. ”Työryhmä esittää, että vaalilain eduskuntavaalien ehdokasasettelua koskevaa sääntelyä muutetaan niin, että 112-118 §:n sääntely kumotaan ja korvataan vaalilain 143 d §:n ja 149 §:n kaltaisella sääntelyllä.”

Käydyn keskustelun aluksi todettiin, että tarkkaa sanamuotoa on tarkoituksenmukaista katsoa suhteessa yhdistyslakiin ja puoluelakiin, jos valmistelua eduskuntavaalien ehdokasasettelusta ryhdyttäisiin tekemään. Lauri Tarasti kommentoi, että asiassa keskeinen kysymys on, onko puolueen hallitus taho, joka päättää ehdokasasettelusta yksinomaisesti, vai olisiko piirijärjestöillä myös joku rooli päätöksenteossa. Arto Jääskeläinen muistutti myös, että ehdokasasettelua koskevissa vaalilain pykälissä on todettu, että ehdokkaat asetetaan kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla. Jos säännöissä viitattaisiin piirijärjestön sääntöihin, niin niiden osalta tulee muistaa, että piirijärjestöjen säännöistä ei anneta lausuntoa oikeusministeriössä.

Arto Luukkanen kertoi, että Perussuomalaisten lähtökohtana se, että piirit tekevät ehdotuksen ehdokasasettelusta, mutta puoluehallituksen asema viimeisenä päätöksentekijänä asiassa on ehdoton.

Asmo Maanselkä kertoi, että Kristillisdemokraateilla on puoluehallituksella nykyisin viimeisin sana ehdokasasettelussa, mikä on merkittävää erityisesti vaaliliittojen osalta ja kysyi, minkälaiset ehdokasasettelua koskevat kirjaukset ovat muiden puolueiden säännöissä erityisesti puoluehallituksen roolin osalta.

Veli Liikanen piti hyvänä, että sääntelyssä mainittaisiin sekä piirien että kansanvaltaisuuden merkitys, koska järjestelmämme on alueellisuuteen pohjaava. Kristiina Kokko toivoi vielä täsmennyksiä esitykseen. Heini Huotarinen kertasi ehdokasasettelua koskevaa voimassaolevaa sääntelyä eduskuntavaalien osalta vaalilain 112 - 118 §:ien mukaisesti. Lisäksi Huotarinen totesi, että puolue voi säännöissään määrätä ehdokasasettelun tapahtuvaksi myös muuten. Vaalilaissa ei määritellä kuntavaalien tai aluevaalien osalta, miten ehdokasasetteluun puolueissa päädytään. Lauri Tarasti muistutti, että voimassaolevan vaalilain mukaisesti vain 112 § on pakollinen puolueille.

Arto Luukkasen mukaan puolueet ovat itsessään kansanvaltaisia organisaatioita. Luukkasen mukaan piiritason nostamisesta puoluehallituksen tasolle ei olisi lisäarvoa. Luukkasen kannatti 112§:n säilyttämistä. Riikka Pirkkalainen pohti, onko työryhmän jäsenistön kanta muuttunut jäsenäänestyksen pakollisuuden poistamisesta keskustelun aikana. Pirkkalainen totesi, että sääntelystä tulee käydä ilmi, kenellä on vastuu ehdokasasettelusta. Pirkkalainen kertoi, että Keskustalla on kansanliikkeen tapaiset säännöt, joissa puolueen keskusorganisaatiolla on vain vähän suoraa päätäntävaltaa.

Antton Rönholm tiedusteli, onko työryhmän jäsenistön enemmistön kanta se, että kohta jäsenäänestyksen pakollisuudesta poistuisi sääntelystä. Veli Liikanen kannatti ehdotusta. Kristiina Kokko toivoi, että luonnos sääntelymuutosta koskevasta pykäläehdotuksesta voitaisiin saada tiedoksi työryhmälle sähköisesti. Antton Rönholm kysyi, olisiko lainmuutos voimassa jo ennen seuraavia eduskuntavaaleja. Huotarinen totesi, että tämä olisi oletettavasti mahdollista. Arto Luukkasen esitti muistioon kirjattavaksi etäkokouksen viestikenttään kirjoittamansa viestin: "[P]ykälä 112 on kansanvaltainen sinänsä. Meillä on sitä sovellettu. Mutta pykälässä itsessään on maininta, että jäsenäänestys ei ole pakollinen. Eli en kannata."

Riikka Pirkkalainen totesi, että olisi tärkeää, että vastuu ja kansanvaltaisuus näkyvät myös pykälässä. Jäsenäänestyksen pakollisuus voitaisiin ja sen mahdollistavat pykälät voivat jäädä. Rönholm totesi, että työryhmän kanta vahvistettaisiin seuraavassa kokouksessa. Sovittiin, että sihteeristö valmistelee muotoilusta ehdotuksen ja tarkoitus olisi saada muutokset voimaan vuoden 2023 eduskuntavaaleihin.

5. EU-kansalaisaloitteiden ikäraja

Linjataan työryhmän kanta EU-kansalaisaloitteiden ikärajaan (**liite 2**). Vaihtoehdot:

- Työryhmä ei näe tässä vaiheessa tarpeelliseksi aloittaa valmistelua EU-kansalaisaloitteen ikärajan laskemisesta.
- Työryhmä kannattaa EU-kansalaisaloitteen ikärajan laskemista 16 vuoteen. Työryhmä esittää, että valtioneuvosto aloittaa asiassa lainvalmistelun.

Laura Nurminen alusti linjausvaihtoehdoista ja kertoi, että asetus jättää jäsenvaltioiden harkintaan ikärajan laskemisen äänestysikärajaa alemmaksi. Mahdollinen muutos EU-kansalaisaloitteen kannattamisen ikärajaan ei edellyttäisi äänestysikärajan laskua. Mahdollinen muutos olisi syytä kirjata kansalaisaloitelakiin ja olla asiasta yhteydessä komission suuntaan. Kristiina Kokko kertoi, että Kokoomus tukee 16 vuoden ikärajaa EU-aloitteen osalta. Myös Antton Rönholm kertoi SDP:n kannattavan ikärajan laskua. Arto Luukkasen mukaan Perussuomalaiset eivät näe muutosta tarpeelliseksi. Luukkanen kertoi, että huolena on, että EU-kansalaisaloitteen ikärajan lasku voisi johtaa keskusteluun siitä, miksei myös äänestysikärajaa lasketa. Veli Liikanen kertoi, että Vihreät kannattaa muutosta ja muistutti myös, ettei laissa ole tarkkaan määriteltyä täysi-ikäisyyden määrittelyä.

Todettiin, että työryhmän enemmistö kannattaa valmistelun aloittamista.

Lauri Tarasti poistui asiakohdan jälkeen.

6. Mahdolliset uudet aloitemuodot ja kansalaisaloitteen kehittäminen

Laura Nurminen kertoi kansalaisaloitemenettelyn nykytilasta ja esiin nostetuista muutostoiveista sääntelyn suhteen. Asia on nostettu esiin myös hallitusohjelmassa, esimerkiksi aloitteiden raukeamisen osalta. Julkisessa keskustelussa on noussut esiin esimerkiksi mahdolliset uudet aloitemuodot. Kansalaisaloitemenettelyssä on muodostunut ongelmalliseksi sen suhteen, että se rajautuu ainoastaan lainsäädäntöasioihin, mutta kansalaisilla on tarvetta muutenkin ottaa kantaa esillä oleviin asioihin.

Kristiina Kokko nosti esiin, että edustuksellinen demokratia on pääsääntö. Kokko ei toistaiseksi tahtonut ottaa kantaa valmistelun alioittamiseen. Antton Rönholm katsoi, että keskustelualoitetta voisi harkita, mutta kirjallinen kysymys puolestaan voisi olla turhan byrokraattinen ja kallis. Riikka Pirkkalainen totesi, että kansalaisaloitejärjestelmä ei pysy kansalaisten toiveiden perässä ja ihmiset haluavat vaikuttaa enemmän. Tästä syystä Pirkkalainen

ilmoitti tukevansa uusia keinoja päästä mukaan demokraattiseen keskusteluun ja että jatkovalmistelua asiassa kannattaisi tehdä.

Asmo Maanselkä kertoi, että huolena uudessa aloitemuodossa voisi olla käsittelyn ruuhkautuminen etenkin syyspuolen budjettikäsittelyn aikaan. Maanselkä kuitenkin kannatti uuden aloitemuodon jatkoselvittämistä ja valmistelua. Arto Luukkasen mukaan lähtökohtana olisi varjella kansanvallan uskottavuutta. Keskustelualoite tai kansalaisten kirjallinen kysymys voi olla hyvä, mutta menettelyjen tulee olla uskottavia, eikä läpihuutojuttu. Kansalaisaloitteen eduskuntakäsittely arvokkuus tärkeää.

Veli Liikasen mukaan uusi osallistumisen muoto olisi selvittämisen arvoinen aihe, mistä syystä Liikanen ilmoitti kannattavansa jatkovalmistelua. Keskustelualoite voisi Liikasen mukaan kansalaisista tuntua vähäisemmältä kuin perinteinen kansalaisaloite, joten joko vaadittujen allekirjoitusten määrän pitäisi olla alempi tai muuten tulisi varmistaa, että keskustelualoite olisi tekijöille houkutteleva. Myös Fredrik Guseff kannatti keskustelualoitteen jatkoselvittämistä ja katsoi, että aloitteessa pitää olla tarpeeksi paljon allekirjoituksia, jotta instrumentin arvo säilyy. Juhani Klemetti kertoi Liike Nytin kannattavan uusien osallistavien menetelmien kehittämistä.

Laura Nurminen kertoi uudesta hyvinvointialuealoitteesta ja kansalaisaloitemenettelyn kehittämisehdotuksista. Esillä on ollut esimerkiksi kansalaisaloitteiden raukeaminen, kansalaisaloitteiden eduskuntakäsittely tai kansalaisaloite.fi-palvelun uudistaminen. Kristiina Kokon kysymykseen raukeamisen perusteluista Laura Nurminen totesi, että asia on tietoisesti ratkaistu, kun kansalaisaloiteinstrumentti otettiin käyttöön. Aloitteen jättämisen määräaikoja on pidentetty, jotta aloitteentekijät voivat jättää aloitteensa vasta seuraavalle eduskunnalle. Laura Nurminen toi esiin esitettyjä muutosehdotuksia sekä muistutti, että kansalaisaloitepalvelu on noin kymmenen vuotta vanha ja sen tekninen uudistaminen on ajankohtaista.

Antton Rönholm totesi, että monella jäsenellä oli kannatusta keskustelualoitteen selvittämisestä. Merkittäviä muutoksia aloitteen kannattajamääriin tai menettelyyn ei ole suunnitelmassa.

Veli Liikanen kertoi toivovansa, että kansalaisaloitteen ikärajaa tarkastellaan, kun perustuslakia muutenkin avataan. Kansalaisten voi olla vaikea ymmärtää raukeamista, mutta hyvä kun tilannetta on helpotettu määräaikojen osalta. Laura Nurminen toi vielä esiin, että aloitteita ei käsitellä eduskunnassa jättöjärjestyksessä, koska eri valiokunnilla voi olla erilainen työmäärä. Luukkanen korosti kansalaisaloitteiden tasapuolisen käsittelyn ja kansanvallan uskottavuuden merkitystä.

Grönlund muistutti kokeilusta, jossa kansalaisaloite ja hallituksen esitys tulevat harkitun kansalaiskeskustelun piiriin. Ongelmaksi nähdään, että kansalaisaloitteen pitää olla valmista lakitekstiä. Nurminen toi esiin, että kansalaisaloitteessa on nykyiselläänkin kaksi vaihtoehtoa: lakiehdotus ja ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä. Kansallinen kansalaisaloite on ollut menestys ja on tunnettu, toisin kuin esimerkiksi EU-kansalaisaloite, jonka tunnettuutta komissio yrittää lisätä.

Työryhmän käymän keskustelun yhteenvedona todettiin, että kansalaisaloitteen käyttöönotto on ollut onnistunut demokraattinen innovaatio, mutta myös uutta aloitemuotoa olisi syytä selvittää. Lisäksi kysymystä aloitteiden raukeamisesta olisi syytä tarkastella seuraavan perustuslakiuudistuksen yhteydessä.

7. Työryhmän loppuraportin suunnittelu

Heini Huotarinen esitteli loppuraportin runkoa (liite 4), minkä jälkeen käytiin raporttia koskeva yleiskeskustelu. Veli Liikanen ehdotti, että voitaisiin tuoda esiin myös sellaisia tutkijoiden ehdotuksia, joita ei ole tarkemmin käsitelty – vaalijärjestelmän uudistaminen käsiteltävä muistiossa huolellisesti, jotta saadaan hyvä pohja seuraavalle eduskunnalle. Riikka Pirkkalainen esitti, että loppuraportissa tulisi esitellä asiantuntijoiden kannat laajasti, koska tutkijoiden ja puolueiden yhteinen pohdinta on itsessään arvokasta, vaikka ei johtaisi muutoksiin. Myös Kokko kannatti asiantuntijoiden materiaalien laajaa esiintuomista.

Antton Rönholm katsoi, että yleinen vaaliosallistuminen, demokraattinen osallistuminen ja siihen liittyvät innovaatiot ovat valitettavasti osin jääneet liian vähälle käsittelylle työryhmässä aikapulan ja käsittelyssä olevien asioiden määrän vuoksi. Rönholm kannatti, että vaalijärjestelmän kehittämiseen liittyvää keskustelua ja laskentaharjoitusta, myös muiden kuin puoluesihteereiden kesken voisi jatkaa työryhmän toimikauden jälkeen. Keskustelua loppuraportista jatketaan seuraavassa kokouksessa, minkä jälkeen sitä työstetään kommenttien pohjalta.

8. Muut asiat

9. Kokouksen päättäminen